

Ключевые слова: профессиональная адаптация, личностно-профессиональное становление, саморазвитие, самосовершенствование, этапы адаптации.

Kalinina I. Adaptation of Civil Servants to Management Activities: Stages and Contents

The article reveals the content of the concept «adaptation» when it comes to the state activities of civil servants. It shows that adaptation depends on the activity of the personality, on its inclusion in self-development. Adaptation is considered as an active, recognized process of adaptation of the individual to a change in living conditions, the acquisition and production of adaptive mechanisms that are capable of establishing equilibrium with the society at certain stages. The content of the stages of becoming a professional person in the process of adaptation to management activity is correlated with the level of development of the sense sphere of the individual, the level of self-actualization, the level of communication. The sequence of stages of professional development reflects the general logic of the development of his personality from situational pragmatism to creative dialogue.

Key words: professional adaptation, personal and professional development, self-development, self-improvement, stages of adaptation.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 378.033

Л. В. Королецька

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ЛІСОВОГО І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Проблема формування екологічної культури майбутніх фахівців в університетській освіті показує, що цей процес має складний, міждисциплінарний, комплексний характер і об'єктивно розглядається більшістю дослідників з різних позицій.

Наукові дослідження у галузі формування екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства припускають глибоке науково-теоретичне обґрунтування на філософському, психологічному і педагогічному рівнях, які ми плануємо розглянути в даній статті.

Науково-теоретичний аналіз проблеми показує, що на філософському рівні в даний час виділяють ряд основних наукових

положень: по-перше, це ідеї антропокосмітів (В. Вернадський, К. Ціолковський, М. Федоров, А. Чижевський) про еволюцію біосфери в ноосферу. Кожен з них по-своєму бачив перспективи єднання людини і оточуючого його природного світу, але їх всіх поєднує загальні теоретичні положення характерні для соціально-екологічної тематики всього антропокосмізму в цілому.

Особливого значення сьогодні набуває вчення В. Вернадського про біосферу, в якому було сформульовано науково-філософську концепцію взаємодії двох систем: неживої матерії і живої речовини. В концепції ноосфери В. Вернадського духовність постає найвищим проявом живого, від нього невіддільним. Відповідно, матеріальний і духовний аспекти буття можуть бути осмислені лише у їх тісному взаємозв'язку, що зокрема вимагає в сучасних етичних дослідженнях врахування даних природничих дисциплін. Його вчення про ноосферу фіксує планетарність людської особи у двох вимірах: соціальному (умовою становлення сфери розуму є об'єднання людства в єдине ціле) та природньому (людина є ключовою ланкою еволюції біосфери в ноосферу, що зумовлює її відповідальність за перебіг планетарних процесів у їх взаємодії з суспільством) [3; 4].

Таким чином, ми маємо всі підстави припускати, що ідеї антропокосмітів, які в своїй основі спираються на осмислення саме соціально-екологічного аспекту життєдіяльності суспільства і людини, на певне бачення перспектив і напрямків розвитку соціоприродної системи можна і потрібно використовувати в якості наукової методологічної бази, як в цілому, для побудови концептуальних моделей гармонізації всього комплексу відношень в соціально-екологічній системі, так зокрема, і для організації проектування прикладних педагогічних досліджень, присвячених формуванню екологічної культури сучасного фахівця.

По-друге, це ідеї прибічників цивілізаційного підходу (М. Бердяєв, В. Соловйов) про ставлення до природи, в якому людина користується своєю перевагою над природою не тільки для свого але і для її власного піднесення.

Так, розумінню генезису у відносинах людини і природи переконливо служить думка В. Соловйова, про те, що «можливе трояке ставлення людини до зовнішньої природи: страдницьке підпорядкування їй в тому вигляді, в якому вона існує, потім тривала боротьба з нею, підкорення їй і використання нею як байдужим знаряддям і, нарешті, затвердження її ідеального стану – того, чим вона повинна стати через людину... Безумовно, нормативним і остаточним, слід розумним визнати тільки третє, позитивне ставлення, в якому людина користується своєю перевагою над природою не для свого лише, але і для її власного піднесення» [17, с. 427].

Виходячи з думки М. Бердяєва про те, що «всі соціальні зміни в долі людини пов'язані з новим ставленням людини до природи» [2, с. 68] і враховуючи, що сучасне суспільство, незалежно від національних,

регіональних, соціальних особливостей, класових стереотипів і ціннісних орієнтирів, вступає в новий етап якісних змін в різних сферах свого життя, екологічні проблеми об'єктивно висуваються на перший план.

В-третьє, це погляди сучасних українських філософів, засновані на глибокому розумінні взаємозв'язку всього живого на Землі, включеності людини в цей взаємозв'язок. Серед них О. Андреев, який досліджував логіку і методологію в творчості В Вернадського [1], Т. Гардашук, яка провела ідейно-світоглядний аналіз сучасних екологіських концепцій та проблем екоосвіти [6], О. Задубрівська, яка сформувала методологічні аспекти парадигмально-тематичної трансформації екологічних досліджень [8], К. Карпенко, яка розглядала гендерний вимір екологічної комунікації [9], М. Кисельов, який досліджував зв'язок екології зі світоглядом [10], С. Кримський, виявивший особливості взаємовідносин між людиною, суспільством і природою [11], В. Крисаченко, який провів фундаментальні дослідження екологічної культури і екологічної антропології [12], А. Самодрин, який досліджував філософсько-синергетичну парадигму навчання в регіоні, як біосферної території [16], О. Перова, яка розглядала аксіологічні виміри біологічного пізнання [14], В. Надурак, який показав етичний вимір концепції ноосфери [13].

Сучасні наукові дослідження з проблеми екологічної освіти в психологічній науці провели О. Анісімов, І. Белавіна, М. Вересов, С. Глазачев, Н. Деменікова, Ю. Швалба, С. Шмалей та ін.

Продовжуючи теоретичний аналіз проблеми формування екологічної культури майбутніх фахівців в університетській освіті на психологічному рівні, на наш погляд слід зупинитися на характеристиці відносно нової галузі науки – екологічної акмеології як науковому і прикладному напрямку, що виник на стику різних областей психологічного, екологічного та інших видів знань, що обумовлено в сучасних умовах низкою проблем, серед яких системоутворюючий характер носять екологічні проблеми. Більшість вчених розглядають екологічну акмеологію як спеціальну область акмеологічних досліджень, що займається вивченням екологічних аспектів акмеологічного процесу, тобто процесу особистісно-професійного розвитку людини. Екологічна акмеологія, в трактовці вчених-теоретиків, може бути представлена сьогодні наступними напрямками досліджень: акмеологічні аспекти формування і розвитку екологічної культури людини; екологічні аспекти і технології створення професійних середовищ; акмеологічні аспекти професійної підготовки фахівців в екологічній і природоохоронній сферах; культура і технології прийняття управлінських рішень з урахуванням екологічного аспекту [5, с. 4]. Всі ці напрямки є актуальним для досліджування проблеми професійного росту майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства, оскільки саме ці фахівці безпосередньо пов'язані з живою природою, як ніхто краще можуть пояснити і переконати людей, чому їм необхідно берегти природу і на

яку небезпеку вони піддають себе і оточуючих, не думаючи про наслідки своїх непродуманих повсякденних дій.

Поряд з акмеологічним підходом до дослідження проблем формування екологічної культури студентів в українській педагогіці достатньо обґрунтовано представлено і аксіологічний підхід, при якому увага дослідників зосереджується на екологічних цінностях, на побудові ієрархічної системи таких цінностей та їх формування.

Серед провідних прибічників цього підходу є Г. Глухова, яка визначає розробку технології формування екологічної культури на засадах аксіології. Суть цієї технології полягає в забезпеченні планомірного поетапного впливу на свідомість та поведінку студентів з метою формування відповідних екологічно-моральних установок, понять, принципів, орієнтацій від цінностей споживання до цінностей заощадження і цінності відновлення. Її структура включає: блок ціліпокладання (мета й завдання), відповідним чином трансформований із нормативних державних стандартів вищої освіти; теоретико-методологічні концептуальні вихідні положення (закономірності, принципи, правила); змістовно-процесуальний (навчальні дисципліни, спецкурси й факультативи, поза аудиторна виховна робота, науково-дослідна студентська діяльність, різновиди практик, самоосвіта й самовиховання); процесуальний (методи, організаційні форми, засоби) блоки та механізми зворотного зв'язку (діагноз, прогноз, план, організація, моніторинг, корекція) [7].

Таким чином, аксіологічний підхід цілком може бути застосований щодо рішення зазначеної проблеми, так як сукупність певних екологічних цінностей повинна бути складовою частиною екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства.

Завершуючи теоретичний аналіз проблеми формування екологічної культури майбутніх фахівців лісового і садово-паркового господарства на педагогічному рівні ми розглянемо дослідження, присвячені різним аспектам екологічної університетської освіти.

До теперішнього часу і на рівні світової педагогічної спільноти загальноприйнятим можна вважати термін «екологічна освіта», оскільки саме він найбільш повно відображає сучасне уявлення про комплексне вирішення проблем взаємодії суспільства і природи та вирішальну роль практичної діяльності особистості з вивчення та охорони довкілля. Так Г. Пустовіт, який досліджував теоретико-методичні основи екологічної освіти, визначає екологічну освіту як безперервний процес засвоєння учнями знань, цінностей і понять, спрямований на осмислення й оцінку взаємозв'язків між людьми, їх культурою і навколишнім середовищем, що забезпечує поступальний розвиток навичок, прийняття екологічно доцільних рішень, а також засвоєння відповідних правил поведінки в навколишньому середовищі [15, с. 59].

В останні роки все частіше з'являються дослідження проблем екологічної освіти з позицій системного підходу, тобто сама екологічна освіта розглядається як цілісна педагогічна система. Організований

таким чином процес формування екологічної освіти характеризується наступними положеннями:

1) професійно-екологічна освіта студентів ВНЗ має характер педагогічної системи, мета якої тісно узгоджується із змістом професійної підготовки фахівців високої екологічної культури як цілісного процесу виховання і навчання в інтересах людини, суспільства і держави, що встановлює в освітньому соціумі пріоритети особистості;

2) зміст професійно-екологічної освіти визначається в координатах педагогічної діяльності навчального закладу, спрямованого на: екологічну освіту і розвиток компетентності студентів в області охорони навколишнього середовища і природокористування; формування їх раціональної, науково обґрунтованої природозберігаючої свідомості при активному спілкуванні з навколишнім середовищем; на розкриття комплексу інноваційних знань екоцентричної спрямованості, адаптованих до навчального процесу вузу з урахуванням спеціалізації майбутнього випускника;

3) педагогічна система професійно-екологічної освіти студентів представлена чотирма базовими підсистемами (концептуальною, нормативною, методичною та практико-орієнтовною). Її змістовними характеристиками є: відкритість, демократизм, гнучкість, розвиток, а основними суб'єктами екологічної діяльності виступають студенти, викладачі, регіональне управління охорони навколишнього середовища і природокористування;

4) основу концепції становлять також принципи побудови системи професійно-екологічної освіти студентів: єдність взаємодії основних напрямків екологічного виховання екоцентричної спрямованості; концентрація засобів екологічного впливу на студентів в освітніх програмах ВНЗ; взаємозв'язок управління і самоврядування, що призводить до зміни екологічної свідомості учнів; інтегративно-розвиваючий підхід;

5) ефективність функціонування і розвитку системи професійно-екологічної освіти залежить від реалізації комплексу організаційно-педагогічних умов, що включає: системну реалізацію наступності у змісті навчальних програм з окремих дисциплін, засновану на професійно-екологічних цінностях; розкриття еколого-творчого потенціалу студента в процесі навчальної та позанавчальної діяльності при використанні варіативних форм виховного впливу; формування екологообразного середовища ВНЗ на основі системи екологічного менеджменту; використання блочно-модульної технології навчання, що ініціює процеси особистісно-професійного розвитку майбутнього фахівця;

6) рівень професійно-екологічної освіти являє собою узагальнену та цілісну характеристику певних компетенцій, оціночних уявлень і способу поведінки студентів в екологічно несприятливому середовищі, а також міру участі їх у поширенні і примноженні цінностей екологічної культури шляхом прояву себе в різних видах природоохоронної діяльності.

Таким чином, проведений теоретичний аналіз дослідження проблеми формування екологічної культури особистості, що включає в себе змістовну характеристику трьох основних підходів дослідження цього феномену дозволяє нам виділити основні наукові положення: це ідеї антропокосмитів про еволюцію біосфери в ноосферу; ідеї прибічників цивілізаційного підходу про ставлення до природи, в якому людина користується своєю перевагою над природою не тільки для свого але і для її власного піднесення; погляди сучасних українських філософів, засновані на глибокому розумінні взаємозв'язку всього живого на Землі, включеність людини в цей взаємозв'язок; ідеї екологічної психології про екоцентричний тип екологічної свідомості; погляди сучасних педагогів про організацію екологічної освіти з позицій системного підходу.

Список використаної літератури

- 1. Андреев О. О.** Логіка і методологія науки в творчості В. І. Вернадського : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.09 / О. О. Андреев; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 14 с.
- 2. Бердяев Н. А.** Смысл истории / Н. А. Бердяев. – М.: Мысль, 1996.
- 3. Вернадский В. И.** Биосфера и ноосфера / В. И. Вернадский. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 576 с.
- 4. Вернадский В. И.** Несколько слов о ноосфере. // Владимир Вернадский: Жизнеописание. Избранные труды. Воспоминания современников. Суждения потомков / Сост. Г. П. Аксенов. – М.: Современник, 1993. – 210 с.
- 5. Гагарин А. В., Глазачев С. Н.** Экологическая акмеология: педагогическая адаптация : учеб. пособие / А. В. Гагарин, С. Н. Глазачев. – М.: Московский гос. гуманитарный ун-т им. М. А. Шолохова, 2012. – 240 с.
- 6. Гардашук Т. В.** Концептуальні параметри екологізму / Т. В. Гардашук. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2005. – 200 с.
- 7. Глухова Г. Г.** Аксиологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Г. Г. Глухова; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 20 с.
- 8. Задубрівська О. М.** Парадигмально-тематичні трансформації екологічних досліджень: методологічний аспект : автореф. дис... канд. філософ. наук / О. М. Задубрівська; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2006. – 20 с.
- 9. Карпенко К. І.** Гендерний вимір екологічної комунікації: автореф. дис... д-ра філософ. наук: спец. 09.00.03 / К. І. Карпенко; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2006. – 32 с.
- 10. Кисельов М. М.** Концептуальні виміри екологічної свідомості / [М. М. Кисельов, В. Л. Деркач, А. В. Толстоухов та ін.]. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 312 с.
- 11. Кримський С. Б.** Запити філософських смислів / С. Б. Кримський. – К.: ПАРАПАН. – 2003. – 240 с.
- 12. Крисаченко В. С.** Екологічна культура : теорія і практика / В. С. Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
- 13. Надурак В. В.** Етичний вимір концепції ноосфери. : автореф. дис. ... канд. філософ. наук. 09.00.07 / В. В. Надурак; Київський університет ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 17 с.
- 14. Перова О. Є.** Ціннісні

орієнтації сучасного біологічного дослідження : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.09 / О.Є.Перова. – К., 2003. – 20 с.

15. Пустовіт Г. П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1 – 9 класів у позашкільних навчальних закладах: монографія / Г. П. Пустовіт. – К. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 540 с.

16. Самодрин А. П. Формування навчально-освітнього простору регіону / А. П. Самодрин. – Кременчук : ПП Щербатих, 2006. – 456 с.

17. Соловьев В. С. Оправдание добра. Нравственная философия / В. С. Соловьев // Соч. в 2-х т. – Т. 1. – М. : Мысль, 1988. – С. 47–549.

Королецька Л. В. Науково-педагогічні підходи дослідження екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства

У статті надано науково-теоретичний аналіз різнобічних підходів формування сучасної екологічної культури бакалаврів лісового і садово-паркового господарства, серед яких визначено і розглянуто три основних рівня щодо рішення зазначеної проблеми: 1) філософський; 2) психологічний; 3) педагогічний.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна освіта, екологічна акмеологія, екологічна аксіологія.

Королецькая Л. В. Научно-педагогические подходы исследования экологической культуры будущих бакалавров лесного и садово-паркового хозяйства

В статье дан научно-теоретический анализ разносторонних подходов формирования современной экологической культуры бакалавров лесного и садово-паркового хозяйства, среди которых определены и рассмотрены три основных уровня решения указанной проблемы: 1) философский; 2) психологический; 3) педагогический.

Ключевые слова: экологическая культура, экологическое образование, экологическая акмеология, экологическая аксиология.

Koroletska L. Scientific-Pedagogical Approaches Research Ecological Culture of Future Bachelors of Forestry and Park Gardening

In the article description scientific – theoretical analysis diverse approaches of formation of ecological culture of bachelors of forestry and Park gardening, among which are identified and discussed The article identifies and discusses three main levels of relatively solve this problem: 1) philosophical; 2) psychological; 3) pedagogical.

Key words: ecological culture, ecological education, ecological acmeology, ecological axiology.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.